

וכך תפסם והכניסם לספינתו. ואולם אי אפשר לעשות שכונת גרים כנודע, אלא כל אחד ואחד צריך שיבוא בפני עצמו ולהפרד מחבריו וארצו ומולדתו (וגם להבין שבאמת מאז ומתמיד היה נפרד מהם וכל עולמו היה 'עלמא דפירודא'), ואז אפשר להסיעו ממקומו ולעשות לו 'הזזה עצמית'. ואעפ"כ לעולם אין הגויים מגיעים למעלת ישראל, כי גם 'עפר ארץ העמים', היינו בחינת השיפלות שמסוגלים לה הגויים – טמא ו'כבד' הוא לגבי עפר ארץ ישראל שהוא השפלות בעצם, וכאשר נזכרים ובאים במגע עם עפרם, אינם יכולים להכנע לגמרי לפני מלכו של עולם כישראל, ותקנתם להתייגע במים של תורה ללא הפסק כלל, עד שיבלה עפרם-חומרם ותכלה נפשם בישראל.

הנה כי כן שמענו וראינו כי כבר עמדו ויתמודדו חכמי ישראל עם חכמת יון הפנימית וביטלו כח הקליפה הלזו והכלילה בישראל עד שאין לפחוד ממנה כלל באמת ובפנימיות. ורק נותר עדיין השכינתא-בגלותא בלב מלכים, מתלבשת ב'קיסר', שהוא המלכות במציאות החיצונית שנתונה ביד רומי בת יון. אך כתוב 'בווי אתה מאד' שאין כאן חכמה ותרבות פנימית כלל אלא 'זודן לבך השיאך' וגו', והם עצמם יודעים ומבינים שאין כאן אלא שליטה כוחנית חיצונית, 'ווי לזה השלם, עשו, כאשר יקום זה החיגר, יעקב' כמו שאמרו בפ"ק דע"ז.

דף ט

'שתי נקבות וזכר... אין לכהן כלום'. הקשו אחרונים (משנה למלך סוף הל' בכורים; רש"י), הלא יש לפנינו 'ספק ספקא' לחייב; שמה אחת ילדה שתי נקבות והאחרת ילדה זכר, ונתקדש. ואם תמצי לומר שנולד עם נקבה, שמה קדם לה והרי הוא בכור. והלא לשיטת התוס' (בכתובות ט – כהסבר מהריב"ל) מוציאים ממון בספק ספקא? ועל כל פנים הרי ספק-ספקא נחשב כרוב, ואולי עדיף מרוב (כמו שכתב הרשב"א), וקשה לדעת רב שהולכים בממון אחר הרוב.

לכאורה יש מקום לומר שגם לפי הדעות שמוציאים ממון בספק ספקא, זהו רק כששני הספקות שקולים, אבל כאן הספק אם נולד לבד אינו שקול. והרי מבחינת סיכויי ההסתברות, בשני ספקות שקולים יש סיכוי של 75 מול 25 ואילו כאן יחס הסיכויים הוא שני-שליש שהוא בכור מול שלישי שאינו בכור. וצ"ב.

דעת הרמב"ם (בכורים יב, כא) בשתי נקבות וזכר אחד או בשתי נקבות ושני זכרים – אין צריך להפריש כלל, משום 'ספק ספקא'. והאחרונים תמחו על טעמו (ע' משל"מ סוף הל' בכורים; הגהות רצ"ה ברלין ועוד). וכתב בחזון איש (יז, א) לבאר, שאם אנו דנים על כל אם בנפרד, יש לפטור ולדה משום 'ספק ספקא'; שמה לא ילדה זכר ושמה ילדה זכר ואינו בכור, הלכך אעפ"י שמצד הולד אין כאן אלא ספק שקול, יש להכריע לצד ההיתר משום אפשרות הדיון מצד האם. שכל שהספק שקול, בהכרעה כל דהו אנו מכריעים אותו. ובפרט לשיטת הרמב"ם שספק דאורייתא מן התורה דינו לקולא.

[לכאורה יש לשמוע מדברי הרמב"ם שגם כשאפשר להחמיר בקלות אין צריך להחמיר בספק ספקא, שהרי יכול לפדות בכל דבר ולהניחו אצלו. אך אפשר שזה מצד עיקר הדין אבל טוב וראוי להחמיר, כמו שכתבו אחרונים לענין ספקא דרבנן עפ"י הגמרא בע"ז (לז: ורמב"ם (אבות הטומאות טו, ט. ע' במובא ביוסף דעת ע"ז שם), והלא כבר כתבו בטעם התר ספק ספקא להרמב"ם משום 'ספקא דרבנן' (אך יתכן וקל יותר מסד"ר משום שרוב צדדים להקל). ושמה יש לדחות ולומר שאין שייכת פדיה בפט"ח שלמעשה הוא מותר, גם אם לפי האמת דינו כבכור. וצ"ע].

'שני זכרים ושתי נקבות – אין לכהן כלום'. אף על פי שכאן סיכויי ההסתברות לחייב עכ"פ ליתן בכור אחד לכהן, גדולים יותר מהפטור – אעפ"כ פטור, כיון שהגידון הוא על כל בכור בנפרד, האם דינו להינתן אם לאו, ואין לומר 'ספק ספקא' לחייב – שאין מצרפים את הספק שבגוף זה לספק שבגוף אחר.

רש"י כתב שמפריש שני טלאים לעצמו. וכתב הרש"ש: לאו דוקא הוא כי יכול לפדות שוב באותו טלה. ואולם זה נכון רק לשיטת רבנו תם (ד: ד"ה ופודה), אבל נראה שלדעת רש"י אי אפשר לחזור ולפדות בו – כפי שכתבו המפרשים, מהריט"א ועוד. ע' במובא לעיל ד: ולכן דייק רש"י לכתוב שמפריש שתיים.

ואולם בשני זכרים ונקבה שכתבו התוס' שמלבד הטלה שנותן לכהן מפריש טלה נוסף לעצמו, יש לעיין מדוע לא יתן לכהן אותו טלה שהפריש לעצמו מפני הספק, והלא לשיטת התוס' פודה באותו טלה כמה ספקות, ומדוע טלה המופרש מפני הספק אי אפשר לפדות בו שוב וליתנו לכהן עבור פט"ח ודאי? ואולי משום שבאופן זה הכהן יתפסנו עבור הספק, והרי זו 'תפיסה ברשות' שאין מוציאין מידו. ערא"ש להלן ותוס' ב"מ ו. וצ"ע. ע"ע לעיל ד.

'מאן תנא, אמר ר' ירמיה דלא כרבי יוסי הגלילי, דאי רבי יוסי הגלילי האמר אפשר לצמצם'. לכאורה נראה לפרש מחלוקת ריה"ג וחכמים, שלפי ריה"ג יש אפשרות שיצאו שנים כאחת ויש לחוש לאפשרות זו ולהפריש טלה נוסף לעצמו. ולחכמים לעולם אין חוששים לאפשרות כזו, כי יש להניח תמיד שאחד מהם קדם לחברו. ואולם התוס' (להלן יז: ובחולין כח) כתבו שגם לפי חכמים יש אפשרות כזו, אלא שלריה"ג יש לילך אחר הנראה לנו, ואם ראינום שיצאו יחדיו, אנו דנים שיצאו באמת כאחת, ולחכמים גם כשנראה לנו כן אין זה ודאי אלא ספק, ואולם גם לדבריהם יש צד אמיתי שיצאו כאחת.

על פירוש זה תמה הגרעק"א (יז:): מסוגיתנו, הלא כאן אין מדובר שראינו שיצאו כאחת אלא שמצא בדיר שני זכרים, ואם כן מדוע תלו הדבר במחלוקת ריה"ג ורבנן, הלא לרבנן כמו לריה"ג יש לנו להסתפק שמה באמת יצאו כאחת, והאפשרות הזו קיימת לחכמים כשם שקיימת לריה"ג [והלא הסיכויים לאפשרות זו זהים לריה"ג ולחכמים]. ונשאר ב'צע"ג.

ולא הבנתי קושי, אמנם אפשרות זו קיימת לפי שניהם, אלא שלריה"ג כשיצאו כאחת שניהם חייבים, ועל כן יש לחוש לאפשרות זו לחומרא [ואף כי הוא חשש רחוק, יש להחמיר כיון שאין לו הפסד, שמפריש לעצמו כמוש"כ התוס'], ואילו לחכמים אפשרות זו הלא פטור את שניהם, שהרי אינם דורשים רבות מ'הזכרים'. וא"ת זה גופא צריך טעם, כיון שגם לחכמים יש צד שגולדו כאחת מדוע לא נדרוש מהכתוב לחייב, י"ל שאין מסתבר להם לדרוש כן כיון שלעולם אין אנו יכולים לעמוד על דבר זה, ואינה דרשה על מקרה מעשי מסוים שבא לפנינו, ואעפ"י שיש בה נפקותא לדינא, לענין ספק – לא בא הכתוב לספקות.

'יצאו שני ראשיהן כאחת'. בבאור דברי התוס' מדוע אין לדון כאן משום 'כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו' – ע' תוס' רי"ד קדושין פ; שיעורי ר' שמואל שם; הדושי הגרעק"א ובית מאיר כאן; קובץ הערות כה; ברכת מרדכי ח"א מ. וע"ע במובא ביוסף דנת נדרים סט ומנחות עח.

'... מפריש טלה אחד לעצמו שנאמר ופטור חמור תפדה בשה'. עומק הפשט הוא; היות והכתוב הוזה נאמר בטרם הוקם המשכן ועדיין לא נתקדשו כהנים ולא פורש מה יעשה בפדיון, הרי שהמצוה היתה להפריש שה לעצמו [להוציא מן האיסור] ולא היה ניתן לכהן [ופדיון בכור אדם היה הקדש או קרב לגבי מזבח] (משך חכמה בא יג, יג).

רש"י ורי"ד כתבו דארישא קאי. ואולם ע' ברא"ש (י) שדבריו תואמים היטב עם באור המשך-חכמה.

(ע"ב) 'לימא קסברי רבנן מקצת רחם מקדיש, דאי כוליה רחם מקדיש, נהי דאי אפשר לצמצם חציצה מיהא איכא? אמר רב: מין במינו אינו חוצץ'. משמע מדברי הרא"ש שכן היא מסקנת

ההלכה, שכל הרחם מקדש ואם יש דבר המפסיק אפילו במקצת הרחם, שאינו מינו – הרי זו חציצה. (וכן יש לדייק קצת מלשון רש"י, ששאלת 'לימא קסברי...' אינו בירור דברים אלא קושיא, דהכתיב 'פטר כל רחם' – משמע שכן היא ההנחה הפשוטה, שכל הרחם מקדש).

יש מן האחרונים (ע' אבני נזר יו"ד שצא-שצד; חלקת יואב כו, ועוד) שהשוו בכור אדם לבכור בהמה לענין זה, ודנו בענין לידת מלקחיים, שמא כפות המלקחיים התופסות בראש הילוד בלידתו, מהוות חציצה בינו ובין הרחם ואינו טעון פדיון, או שמא המלקחים אינם מהוים חציצה, כספקות הגמרא שבחולין (ע) לענין כרכו בסיב או בטלית וכיו"ב, האם זו חציצה.

ואולם הגר"מ פיינשטיין זצ"ל (אגרות משה יו"ד ח"ג ככד. וע"ש בסי' צו, וצ"ע) דעתו שמכך שכל הראשונים וגדולי האחרונים לא הזכירו ענין חציצה בבכור אדם, נראה שאין בו דין חציצה. וגם טעם יש בדבר; לפי שבבכור אדם אין שום דינים והלכות הנוגעים לגופו, אלא שאביו מחויב לפדותו לאחר שלשים יום, הלכך מסתבר שאין לנו ללמדו מבכור בהמה שצריך שיגע ברחם ביציאתו.

משמע שם שיש לפדותו בברכה. וצ"ע, הלא דין חציצה בבכור מובא בגמרא כהנחה פשוטה. ונראה ודאי שמקורו מן הכתוב 'פטר רחם' כלומר שהרחם פטור. והרי גם באדם נאמר כן, ומנין להפקיע משמעות הכתוב עפ"י סברה שלא נזכרה בגמרא. ומה שלא הזכירו הדבר ראשונים ואחרונים – י"ל משום שהניחו בפשטות דהיינו הך שהרי כתיב 'פטר רחם' כאמור. ואילו היה להפך, שלא הזכירו כיון שהדין חלוק, הלא היה להם לפרש הדבר, ללמדנו סברה זו.

יש לציין שבשו"ת דובב מישרים (ח"ב לב) דעתו גם כהוראה הנזכרת, לפדותו בברכה, אך מטעמים אחרים. ומשמע מכל דבריו שנקט בפשיטות שיש דין חציצה בבכור-אדם כדין בכור-בהמה.

וכן בספר חדושים ובאורים (ג, 1) כתב שבפשוטו נראה שדין בכור בהמה ובכור אדם שוים לענין זה. והורה שיש לפדות בלא ברכה את הבכור הנולד בלידת מלקחים [וע"ש שכתב שאין לברך הגם שיש כאן 'ספק ספקא' לחייב, אך כיון שאי אפשר לחייבו לפדות משום המע"ה ואין הולכים בממון אחר הרוב, הלכך שוב אין לברך על הפדיון. עוד בענין ספק ספקא לענין חיוב ברכה – ע' או"ח תפט ובפר"ח; לה"מ ברכות ד, ו; משנ"ב סוס"י רטו; דובב מישרים ח"ב יח, לג; דברי יואל א, ד; קצות השלחן ז, בבדה"ש סק"ג ושם סי' ו סקל"ח; יביע אומר ח"א יב, ט].

עוד בעניני חציצת מין במינו – ע' בשבט הלוי ח"ד ס-סא.

זכיון דלעצמו הוא, למה לי לאפרושי? לאפקועי לאיסוריה מינה...'. ואין לומר שלכך מפריש לעצמו כדי לקיים מצות פדיה בשה – כי מצות הפדיה כל עיקרה אינה אלא בשביל הנתינה לכהן, ובמקום שאין דין נתינה בפועל, אין שייך לפדות ולעכב לעצמו. וכמו בבכור אדם, שבספק אינו מפריש חמשת שקלים לעצמו אלא פטור מפדיה (חדושי בית מאיר. וכן כתב בשערי ישר ה, ו ובחדושי הנצי"ב).

יש להעיר על השוואתו לבכור-אדם; שם ודאי חלות הפדיון תלוי בקבלת הכהן ואילו בפדיון פטר-חמור אמרו (להלן יא): שמיד כשהפריש קם ליה ברשות כהן [וכפי שבאר החו"א (י, ב) שחלוקים המה זה מזה ביסוד הדין]. ולא מסתבר שר"ש חולק על כך. ומכל מקום מסתבר שכל שאין נתינה אין סיבה להפריש אליבא דר"ש. וכ"כ בחדושים ובאורים ח, א. (ע"ע להלן מז שבאופנים מסוימים מצינו הפרשה ללא נתינה בבכור אדם, לדעת הרא"ש וש"פ).

בסגנון אחר: מצות הפדיה ענינה כדי להוציא הבכור מרשות הכהן, כמשמעות המקראות (בפ' קרח) שהבכור של הכהן וצוה הקב"ה לאהרן שיקח פדיונו חמשה סלעים, וכן שה לפדיון חמור [ולכן תקנו הגאונים בסדר הפדיון לומר 'מאי בעית טפי, ליתן לי בנך או לפדותו' – כאילו הבן שייך לכהן], לפיכך בכל מקום שאין זכות ממונית לכהן, אין שייכת פדיה (שפת אמת. ע' בסברא זו בחדושים ובאורים ו, ב. וע"ע זכר יצחק ח"ב ב; ערוך השלחן יו"ד שה, לו).

ואם תאמר עדיין צריך להפריש כדי לפוטרו מעריפה – על כך כתבו התוס' שבספק אין צריך לערוף, כשם שמספק אין גותנו לכהן.

ואף על פי שספק איסור להחמיר, ומדוע אינו לערפו בספק? – יש לומר מפני שמצות עריפה באה תמורת הפדיה שהרי נאמר ואם לא תפדה – וערפתו [וכדתני לוי (י):] הוא הפסיד ממונו של כהן...], הלכך כאן שפטור ממצות פדיה פטור גם מן העריפה (עפ"י רש"ש; חדושי בית מאיר; שערי ישר ה,ז; אחיעזר ח"א כ,ט; חדושי הנצי"ב. ומהריט"א כתב באופן אחר. ומהאחרונים תמהו על דבריו).

יש מי שתלה הנחה זו במחלוקת הרמב"ם והראב"ד (בכורים יב,א); הראב"ד כתב שאין העריפה מצות עשה בפני עצמה אלא קנס על שלא פדה, כסברה הנזכרת. ואילו הרמב"ם מנה את העריפה כמצות-עשה נפרדת. ולשיטתו מחויב לערוף בספק, כשאר מצוות של תורה (חדושי הגר"י וינוגרד. וכן צדד שבט הלוי ח"ב קעד. ועע"ש בח"ה בקונטרס המצוות יא).

וכן בספר שערי ישר (ז,ה) באר (בדעת הרמב"ם יב,טז) שלהלכה ספק פטר חמור – חייב עריפה [ואם יפדה – ייפטר מחיוב עריפה]. ופירש ששאלה זו עצמה תלויה במחלוקת ר' יהודה ור' שמעון; ותורף הדברים שלדעת רבי יהודה שהפדיון מפקיע את האיסור והלא גם בספק יש איסור, נמצא אם כן שענין הפדיון שייך גם כאשר אין נתינה לכהן בפועל, וממילא שייכת גם מצות עריפה, שהרי הוא בכלל 'אם לא תפדה – וערפתו'. ואילו לר"ש שכל ענין הפדיון הוא ממוני גרידא, אינו קיים בספק.

(כעיקרי הדברים כתב במנחת חינוך כג. ונראה להוכיח שספק פטור מעריפה עכ"פ לרבי שמעון, ממה שאמרו בגמרא להלן (יב):) שבספק פט"ח לרבי שמעון אין שייך להסתפק אם מותר לפדותו בבהמת שביעית. ואם מספק מחויב בעריפה, הלא יש להסתפק שמא אין לפדותו להפקיעו מידי עריפה משום 'סחורה', כשם שלרבי יהודה נסתפקו שמא פדית ספק אסורה משום 'סחורה' מפני שמפקיעו מאיסורו).

ויש סוברים שגם הרמב"ם שמנאה לעריפה מצוה לעצמה, מודה שבספק פטור מעריפה, אם משום גזרת הכתוב (מרומי שדה ועוד), אם משום שגם להרמב"ם אין העריפה מצוה חיובית אלא כל ענינה להיפטר ממצות פדיה, וכשאינן מצות פדיה – אין עריפה (עפ"י חו"א יז,ד).

'מני ר' יהודה היא, דתניא פטר חמור אסור בהנאה. ורבי שמעון מתיר'. נראה שלדעת רבי שמעון שהפדיון אינו מפקיע איסור [והרי הוא כמתנות כהונה גרידא], זמן מצות הפדיון הוא בכל יום, וכל יום שאינו פודהו עובר ב'עשה'. ואפשר שעובר בבל תאחר [אך להלן (יג.) משמע בגמרא שאין בדבר בל תאחר]. וכשעורפו – נפטר ממצות הפדיון. ודוקא כשעורפו כמצוותו, אבל הרגו בדרך אחרת או מכרו לנכרי – ביטל עשה (עפ"י חו"א יז,ב).

ולרבי יהודה שהפדיון מפקיע איסור ההנאה, יש לעיין במקום הספק שמפריש טלה לעצמו, האם יכול להמנע מפדיון ולא יהנה מהחמור, או שמא מחייבים אותו לפדות כי יש לומר שמצווה להפקיע את איסורו, והרי מספק הוא מחויב בדבר (עפ"י חו"א יז,ד). ודעת הנצי"ב (מרומי שדה יב): שבאופן זה שאין נותן הפדיון לכהן, אין הפדיון קיום מצוה אלא התרת איסור גרידא, הלכך אם רוצה שיישאר באיסורו, אינו צריך להפריש.

'... כי קאמרינן שלא בשויו, והכי קאמר, יש לך דבר שהקפידה עליו תורה לאפקועי לאיסוריה בשח...'. יש לפרש: אם אין בפדיון שום הפקעת איסור אלא מתנות כהונה גרידא, יהא אפשר לפדות או בשח או בשויו של שה כי מה לי הן מה לי דמיהן, שהרי הכהן יכול ליקח שה בדמים שקיבל, וכמו בפדיון הבן שווי של ה' סלעים כה' סלעים – אלא שמע מינה שהפדיון מפקיע איסור הלכך יש לומר שגזרת הכתוב בשח (עפ"י חו"א יז,ב ע"ש).

'בפטר חמור נמי מיקדשא... אשה יודעת דפטר חמור איסורא אית ביה ופרקא ליה בשה ומקדשא
בהך דביני וביני'. והוא הדין לענין מכירת פטר חמור – כתב הרא"ש (וכ"ה בטור ובהגהות הרמ"א) – מותר
 למכרו וליטול דמים העודפים מדמי שה קטן. ואולם ליטול מן הלוקח דמי כולו – אסור [וכגון שהלוקח
 אינו יודע שהוא פטר חמור שאסור בהנאה, אבל אם יודע ואעפ"כ משלם דמי כולו – אפשר שמותר, שנידון שמשלם את דמי
 ההפרש לפי מחיר יקר. ע' בית יוסף], שנמצא נהנה מדמי החמור האסור בהנאה.

ואולם הרמב"ם (וכן השלחן ערוך) סתם ולא חילק. ומשמע שבכל אופן אסור למכרו או לקדש בו, שהרי
 נמצא בשימוש זה נהנה מן האיסור. וגם בדיעבד כתב הרמב"ם שדמיו אסורים. ואולם איסור זה של
 הדמים – מדרבנן הוא, שהרי שנינו שהמקדש אשה בדמי איסורי הנאה – מקודשת בדיעבד (כן כתב
 המחנה-אפרים מאכ"א ה,טז. ויש שכתבו שאיסור הדמים אינו אלא על המחליף עצמו, אבל לא על אחרים, ולכן המקדש
 בדמיהן – מקודשת, כי האשה מותרת בהם. ע' מאירי קדושין נו: שערי ישר ג,כה; שיעורי ר' שמואל קדושין נב; משיב דבר
 ח"ב סוס"י נו. וע"ע להלן י:).

אכן, הרמב"ם השמיט דין זה, שאם קידש בפטר-חמור – מקודשת. (ע' בפ"ה מהל' אישות), ומשמע שלדעתו
 אינה מקודשת. וכן יוצא מדברי התוס' רי"ד בקדושין (נז:). ואמנם בסוגיתנו מבואר שמקודשת באותו
 הפרש דביני ביני. וכתבו אחרונים לתלות הדבר במחלוקת הסוגיות ובשתי לשונות בגמרא להלן (י:),
 וכן הביאו מן הירושלמי שנחלקו הדעות בשאלה זו (ע' שער המלך אישות ה,א; בית מאיר כה,כא ובהגהות ר"ב
 פרנקיל, אות ג; חדושי הנצי"ב להלן י: אבן האזל גניבה ב,ג; שיעורי ר' שמואל קדושין נב:). ויש מי שכתב לחלק בין
 אם מקדשה 'מעכשיו', שאינה מקודשת [להרי"ד והרמב"ם], ובין אם מקדשה 'לאחר זמן' (ע' מהרי"ט
 אלגאזי).

א. התוס' בפסחים (כט: ד"ה אין) צדדו לומר שאפשר לקדש בכל איסורי הנאה, אם יש באפרן שוה-פרוטה, ומקדש בדמי
 האפר. והרי זה דומה למקדש בפטר חמור, שאעפ"י שעתה הוא דבר האסור בהנאה, יש בו שווי מסוים שהוא מותר, ובאותו
 שווי יכול להשתמש כבר כעת.

וגם לפי מה שצדדו התוס' שם בתירוץ אחר, וכן מבואר בתוס' בע"ז (סב. ד"ה בדמיהן), שאין לקדש בדמי האפר – דוקא שם
 שהאפר הוא מהות אחרת ואינו כעת בעולם [נמצא שעתה כל החפץ נידון כאיסור, והרי נהנה באיסור הנאה בזה שמקדש בו],
 לא כן פטר חמור שעתיד להיות מותר כמות שהוא, וגם עומד לפדיה – מקדשים בו. ע' בכ"ז באבני מילואים (כת); חזו"א
 אה"ע מ, יב יג.

ב. נראה לכאורה שכשם שהמוכר פט"ח לנכרי ביטל מצות עשה, וכמו שהיה הורגו ללא עריפה, כמו כן אסור למכרו לישראל
 שיודע בו שלא יפדנו (וכמו שאסרו יב:). ליתן החמור לכהן אלא אם פודהו לפניו. אבל כשמוכר לישראל שיפדה – אינו
 מבטל מצוה אלא מעבירה לאחר (ע' חזו"א יז, ב ו).

ואפשר שאם מכר לישראל שאינו פודהו, החיוב נשאר מוטל עליו לפדותו, וכמו שאמרו (יא). הפודה פט"ח של חברו – פדיו.

ז'הרי שביעית דפדיונה מותר והיא אסורה? שביעית נמי פדיונה אסור, דאמר מר האחרון אחרון
אסור'. יש להבין דעת המקשה, וכי לא ידע המשנה דשביעית? ועוד, אם לפי הנחתו בשביעית אין
 פדיונו נתפס, הרי זה כנבלות וטרפות ושאר איסורים, שהם אסורים ופדיונם מותר?

ובשפת-אמת כתב לפרש [לולא פרש"י] שגם בשאלה ידענו שהאחרון נתפס, והקושיא היא מכך
 שרואים שהדבר הנפדה חמור איסורו יותר מן הפדיון, שהרי לפדיון מועיל חילול להפקיע את איסורו,
 ואילו הפירות עצמם נשארים לעולם באיסורם – אף כאן אנו נאמר שאעפ"י שהדבר שפודים בו, היינו
 השה – מותר בהנאה, אפשר שהנפדה אסור.

ועדיין צ"ע הלא אינו דומה לשביעית, כי בשביעית הפירות נשארים באיסורם גם אחר הפדיון, נמצא שאינו פדיון גמור להפקיע

איסור הפירות ולכך יש התר לפדיון ע"י חילולו, אבל כאן הלא הפדיון מפקיע את האיסור מהפט"ח, ואם כן עדיין קיימת ההנחה אין לך דבר שפדיונו מותר והוא אסור.

ובחזו"א (יז, ג) צדד [לולא פרש"י] פירוש אחר עפ"י שינוי מועט בגרסת הגמרא, שכוונת המקשה היא כשם שמצינו בשביעית שיש שם חילול שאינו מפקיע את האיסור הראשון, כמו"כ אפשר שיהא חילול כדי להתיר האיסור הראשון ולא להאסר בעצמו. עוד כתב פירוש נוסף – בשביעית י, ג.

'לא תגזו בכור צאנך – אבל אתה גוזז בכור חמור'. פירוש, גזיזה בתורת הנאה ושימוש האדם, והוא הדין לעבוד בו. ור' יהודה אסור. אבל אם היה שערו מסובך ומזיק לו, או שהיתה לו מכה במקום השערות – הכל מודים שאין איסור בדבר. וגוזז וקובר השער (עפ"י הרא"ש).

האחרונים תמהו הלא להלכה ששותפות נכרי פוטרת, נמצא 'צאנך' מיותר להתיר פט"ח בגיזה כלומר בהנאה, והרי אנו נוקטים להלכה כר' יהודה לאסור. ועוד, מדוע עולא העמיד מחלוקתם בסברה הלא מפורש בברייתא שנחלקו בדרשת המקראות (ע' מהריט"א; בית מאיר אה"ע כח, כא; חזון איש יז, ו, ועוד).

ובשפ"א (כאן ולהלן יא. ע"ש) פרש שלפי עולא [בניגוד ללשנא בתרא] תתפרש הברייתא על גיזה שאין בה הנאה [וכ"מ בפירוש הריב"ן למכות כא:], שר' שמעון ממעט גיזה זו מאיסור, ואילו לר' יהודה אסור כשאר הקדשים. ולהלכה קיימא לן ששותפות נכרי פוטרת ואין איסור גיזה כבשאר קדשים, ומ"מ אסור בהנאה. וכיצא בזה פרש החזו"א בכורות יז, ג. וע"ש כג, ה. וכן הנצי"ב כאן ולהלן י: ובספר חדושים ובאורים א, ט.

דף י

'ואם איתא דלאחר עריפה שרי רבי שמעון, ליתני ומודה רבי שמעון בפטר חמור...' כתב הנצי"ב (משיב דבר ח"א נז) להוכיח מכאן שכשם שלאחר עריפה אסור בהנאה, כך אם מת או נשחט אסור לרבי שמעון, שאם לא כן היה יכול להקשות 'ולטעמיך' – גם אם תאמר שלאחר עריפה אסור עדיין קשה מדוע אין ר' שמעון מודה בפטר חמור שמת – אלא משמע שבכל אופן שמת אסור בהנאה. [ולפי"ז אתי שפיר דברי רש"י (ט: ד"ה ופטר) שמדובר בפטר חמור שנשחט].

ואולם השפת-אמת נקט כדבר פשוט (לעיל ט: וכן הוכיח להלן יב:) שרק העריפה היא שאוסרת בהנאה [ופרש דברי רש"י הנ"ל רק לפי הדעה האוסרת מחיים].

'וטעמא מאי מטמאי רבנן? אמרוה רבנן קמיה דרב ששת: הואיל ואיסורו חישובו. ולרבנן מי אמר הואיל ואיסורו חישובו, והא תנן... הא מני רבי שמעון'. יש לפרש שורש מחלוקת התנאים בענין 'איסורו חישובו'; חכמים סוברים כיון שחשבתו התורה 'אוכל' לחייב על אכילתו מלקות משום אוכל נבילה, כמו כן נחשב 'אוכל' לטמא טומאת אכלים. ואילו רבי שמעון סובר (בפ"ג דמכות) 'כל שהוא למכות' ואין צריך אכילת כזית ללקות, וכן סבר (לפי התוס' בשבועות כג) שאכילה שלא כדרך גם כן אסורה מהתורה, לפיכך אין ראייה שהחשיבה תורה את הדבר ממה שחייבה מלקות, שהרי אף בכלשהו ובשלא כדרך לוקה.

ולפי זה יצא שבאיסור 'עשה' לדברי הכל אין אומרים 'איסורו חישובו' – שהרי אין בו מלקות בכזית, וגם חצי שיעור אסור [אך מדברי התוס' (בשבת צא ובשבועות כג) נראה שלדעתם אף באיסור עשה יש חומרה בשיעור, ושיעורו מחשבות לענין הוצאת שבת] (עפ"י אור שמח מאכלות אסורות ב, ג. ע"ש. ובתחילה צידד עפ"י